

СТАНОВИЩЕ

по процедура за защита на дисертационен труд на тема

**„Технология и общество в края на второто хилядолетие пр. Хр. в Западното
Черноморие. Селището от Късната бронзова епоха край Дуранкулак“**

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

от

кандидат: **Богдан Стоянов Атанасов**

Научна област: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: **2.2. История и археология**

Докторант към програма „Археологически изследвания и археометрия“,
департамент „Археология“, НБУ

Становището е изготвено от:

доц. д-р Боян Юлиев Думанов,

департамент „Археология“, НБУ

член на научното жури със Заповед З-РК-61/06.13.2023 г. на Ректора на НБУ

Представеният от Богдан Атанасов дисертационен труд на тема „Технология и общество в края на второто хилядолетие пр. Хр. в Западното Черноморие. Селището от късната бронзова епоха край Дуранкулак“ е резултат от изследвания върху проучван през 70-те и 80-те години на 20 в., извършени въз основа на материал от предварителни съобщения и непубликуван материал, обработен и представен от докторанта. Той е вписан в контекста на късната бронзова епоха (КБЕ) в Източните Балкани.

Трудът съдържа 396 стр. и се състои от текстова част (364 стр.), илюстративни приложения в табла (32 стр.).

Текстът е структуриран с оформено съдържание, основна част, която включва увод, десет глави, които наред с аналитичната част включват и история на проучванията (1-165 стр.), заключение (323-327), цитирана литература. Илюстративната част е от тридесет и две табла с топография на селището, хронология на строителните периоди, архитектурни заснемания и илюстрации на находките.

Оформлението е изчистено, наборът на компютърните страници е четивно представен. Цитирането в текста е в скоби (Оксфордска и Харвардска система), което е един от приетите стандарти при археологически публикации.

Още заглавието на дисертацията подсказва, че Б. Атанасов няма да се ограничи до конкретния емпиричен материал с който работи, въпреки че от времето на неговото откриване са изминали над четиридесет години, което е достатъчно трудоемко начинание. Това се случва в контекста на КБЕ и РЖЕ в Източното Средиземноморие, от който културен кръг са и Източните Балкани. Изследването е опит за предаване на реконструкции, нови тълкувания и критичен анализ на познати тези чрез нов прочит и прилагане на иновативни или рядко използвани методи не само в родната, но и в балканската археология. Трудът би могъл да се разглежда и като проучване, което се опитва да запълни значителна празнина в българската историография по проблема в сравнение с натрупаното количество публикации от Егейския регион.

Първа глава е посветена на историята на проучванията и представяне на целите на труда. С оглед на обясняване на целите, задачите и методите Б. Атанасов предлага обстоен преглед на теоретичните изследвания върху схващанията за археологическите култури, търговските връзки със суровини, миграциите и др. На критичен обзор са подложени както класическите изследвания, така и по-иновативните автори. На фона на тази методологична картина напълно оправдано е твърдението на докторанта, че обектите от Балканското Черноморие не са проучени в достатъчно задоволителна степен, което налага и подхода към теоритизация и създаване на рамки и модели. Очевидно Б.

Атанасов си е поставил амбициозната цел именно къснобронзовото селище при с. Дуранкулак да послужи като знаков обект, който да послужи като модел при бъдещите проучвания на подобни комплекси и тяхната интерпретация. Без съмнение тази интерпретация е сложна поради ниската интензивност на културните пластове, рисковете, свързани с подхода на вертикалната стратиграфия, лишен от този на допускане за локална селищна мобилност в рамките на една или две генерации.

Втората глава „Физикогеографски условия и палеосреда...“ детайлно представя пещификите на ландшафта и жизнената среда. Отчетени са промените в климата от края на 2 хил. и началото на 1 хил. пр. Хр., при което Б. Атанасов установява, че не съществуват данни, които да показват драматично засушаване в края на КБЕ. Наблюденията върху нивото на Черно море и Дуранкулашкото езеро индикират, че не е съществувала опасност от засоляване на сладководните басейни и почвите. Нивото на речните води обаче не позволява развитието на номадска икономика, която иначе е характерна черта за зоните със степен климат, какъвто е Добруджанския регион в други исторически епохи.

Следващите три глави (3-5) отразяват конкретно проучванията на селището при с. Дуранкулак и са базирани на детайлното запознаване с наличната документация от предишните проучвания, както и личните наблюдения на докторанта. Направени са съществени корекции както в историческата топография, така и в периодизацията на комплекса. Наблюденията върху архитектурните съоръжения, разпределението на жилищата и стопанските структури позволяват на Б. Атанасов да предложи и социална реконструкция на населението, обитаващо не само конкретния комплекс, но аналогичните на него. В крайна сметка след детайлния анализ на други данни от селищния контекст справедливо е направен изводът, че комплексът от факти не позволява местната икономика да се разглежда като полу- или изцяло номадска, а като развиваща определен тип земеделие. Земеделският характер на селището се потвърждава частично и от анализа на кремъчните артефакти, направен в деветата глава от дисертацията. Липсата на данни за метални земеделски инструменти сред предметите, разгледани в десетата глава (Предмети от метал) не ограничава авторът от допускането, че наред с бронзовите сърпове за жънене са използвани и такива с кремъчни пластини.

Керамичният материал в седмата глава, въпреки своята оскъдност е обработен акуратно с привличане на многобройни аналогии и внасяне на корекции в някои, считани за приети датировки.

Заклучението приносно вписва комплекса при с. Дуранкулак като част от селищните модели в Западното Черноморие и Източните Балкани, но също така и в общата система от икономически, социални и политически промени в Източносредиземноморския свят.

Авторефератът компактно представя пълното съдържание на дисертационния труд и отговаря на критериите за синтезиране на постигнатите резултати въз основа на извършените проучвания. Посочените приноси са безспорни.

Посочените научни трудове – дисертация и статии отговарят на минималните национални изисквания, както и на тези на НБУ за придобиването на ОНС „Доктор“ в научната област и професионално направление.

След като се запознах с представените в процедурата дисертационен труд и въз основа на гореизложеното, препоръчвам на научното жури да присъди на Богдан Стоянов Атанасов образователна и научна степен „доктор“ в научна област 2. „Хуманитарни науки“, професионално направление 2.2 „История и археология“.

04.03.2024 г.

Изготвил становището:

доц. д-р Боян Думанов